

Program Geliştirme

8. Baskıdan Çeviri

Peter F. Oliva
William R. Gordon, II

Çeviri Editörü:
Prof. Dr. Kerim Gündoğdu

Peter F. Oliva, William R. Gordon II

Çeviri Editörü: Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

Program Geliştirme

ISBN 978-605-241-106-3

DOI 10.14527/9786052411063

Developing the Curriculum

Peter F. Oliva, William R. Gordon II

Baskı sayısı: 8. baskı

ISBN: 978-0-13-262751-1

Yayınevi: Pearson

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrim içi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Mart 2018, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kuşcuoğlu

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Özyurt Matbaacılık

Büyük Sanayi Zübeyde Hanım Mah.

Süzgün Cad. No: 9 İskitler/Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 384 15 36

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13385

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 – 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 – 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

YAZARLAR HAKKINDA

Daha önceden Southern Illinois, International Florida University ve Georgia Southern University’de profesör olan ve kürsüsü bulunan **Peter F. Oliva**’nın, eğitimle ilgili dergilerde sayısız makalesi ve birçok ders kitabı bulunmaktadır. *Günümüz Okullarında Denetleme (Supervision for Today’s Schools)* kitabının da eş-yazarı olan Oliva’nın bu kitabı sekizinci baskısını yapmıştır. Lise öğretmeni ve rehber ve psikolojik danışman olarak da görev yapan yazar, Florida Üniversitesi, Mississippi Üniversitesi, Indiana Devlet Üniversitesi ve Hawaii Üniversitesi’nde de görev yapmıştır. Ayrıca Portland Devlet Koleji’nde (Oregon), Miami Üniversitesi (Ohio) ve Western Michigan Üniversitesi’nde yaz okullarında dersler vermiştir. Central Florida Üniversitesi’nde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak da görev yapan *Profesör Oliva* Orta Doğu’ya, Avrupa’ya ve Latin Amerika’ya hükümet programları veya eğitsel toplantılara katılmak üzere birçok ziyaret gerçekleştirmiştir. *Program Geliştirme (Developing the Curriculum)* kitabı Çince, Vietnamca ve Kore dillerine çevrilmiştir.

William R. Gordon II, Florida Orange Şehrinde devlet okullarında öğretmen ve okul yöneticisi olarak 27 yılı aşkın bir süre hizmet vermiştir. Yöneticilik kariyerine ilk olarak yirmi yıl önce Üniversite Lisesi’nde (University High School) okul kurucu üyesi olarak başlamıştır. Buna ek olarak, Killarney İlköğretim Okulu’nda müdürlük pozisyonuna yükselmeden önce Glenridge Ortaokulu’nda, Metro West İlköğretim Okulu’nda ve Bonnevile İlköğretim Okulu’nda müdür başyardımcılıkları yapmıştır. Sonrasında Winter Park Lisesi’nde müdürlük görevini yerine getirmiştir. On bir yıllık süre içerisinde bu okul, titiz şekilde uygulanan öğretim programlarındaki ve öğrenci akademik başarısındaki yüksek dereceler nedeniyle Florida Eyaletinde sürekli olarak “Üstün Performans Gösteren Okul” unvanını elde etmiştir. Bunun yanında, *U.S. News and World Report* bu liseyi defalarca ülkenin yüzde 1’lik diliminde üstün performans sergileyen okullar arasında sıralamıştır. Halen Orange Şehri Devlet Okullarında 38 K-12 okulunun icra alan direktörü olarak görev yapan *William R. Gordon II*, aynı zamanda University of Central Florida Eğitim Fakültesi’nde yardımcı öğretici olarak görev yapmaktadır.

ÖN SÖZ

Sekizinci baskısı yapılmış olan *Program Geliştirme* program geliştirme alanından geniş bir analiz ürünü olma görevini halen sürdürmektedir. Küresel ve rekabetçi doğası nedeniyle var olmaya çalışan bir alanda, bu kitabı, hâlâ kullanmaya devam eden okuyucularımıza minnettarız. Bu alanda çeşitli tarihsel ve güncel yaklaşımları göz önünde bulundurarak ve program geliştirme alanında geniş bir bakış açısı sağlayarak, ilgili alanda çalışanlara bu kitap aracılığıyla bol miktarda başlık sunuyoruz.

BU BASKIDA YENİLİKLER

Daha önceki genel yapısı korunmuş olmakla birlikte, hem üniversite hem de fakülte sınıflarında öğrencilere, öğretim elemanlarına; hem de program geliştirme alanında çalışanlara daha güncel ve kullanışlı bir kitap sunabilmek bakımından, bu baskıda bazı değişiklikler yapılmıştır:

- Kitabın asıl yazarı Peter F. Oliva bu sekizinci baskıya yeni bir yazar (William R. Gordon, II) ekleyerek güncel deneyim ve bilgilerini paylaşıyor.
- Dijital Program konulu Bölüm 14, öğrencilerin yeni eğilimlerin gelişimine yönelik değişen ve gelişen öğrenme ortamlarının sağlanması aracılığıyla, artık küreselleşmiş olan rekabetçi işgücü piyasasında var olmalarına olanak tanımayı amaçlamaktadır. Okuryazarlık kavramı tanıtılmıştır ve çevrim içi öğrenme, harmanlanmış öğrenme ve mobil öğrenme konuları analiz edilmiştir. Ayrıca, öğrenci performanslarına yönelik öğretimsel uygulamalar aracılığıyla bilgisayar temelli değerlendirmelerin nasıl kullanılabilceği ve bunların Devlet Ortak Çekirdek Standartları (the Common Core State Standards) tarafından nasıl kullanılacağına yönelik bir bakış açısı sunulmuştur. Ayrıca, farklı dijital içeriğe sahip ücretsiz bir forum, açık öğretim kaynakları ile bunların yanında yeni bir bölüm olarak dijital etik bölümüne de yer verilmektedir.
- Önceki bölümlerden 8 ve 14. bölümler program amaçları, hedefleri ve çıktılarının metin içerisinde yeniden organizasyonu ve kapsamını iyileştirmek için birleştirilmiştir. Ayrıca, Bölüm 9 yeni bir içeriğe yer vermek ve materyalleri daha kullanıcı dostu bir formatta yeniden düzenleme amacıyla yeniden yapılandırılmıştır.
- “Devlet Ortak Çekirdek Standartları” (the Common Core State Standards) ve “Zirveye Koşu” (Race to the Top) materyalleri kitaba eklenmiştir. Öğrencilerin programla ilgili konularda dinamik siyasi güçler ve eğitimde federal hükümet rolleri konusunda bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

- Okuyucu isteklerine dayalı olarak İleri Yerleştirme ve Uluslararası Bakalorya üzerine materyaller yer almaktadır. Bölüm 9'da bulunan bu yeni bölüm, program geliştirme ve uygulamaya ilişkin planlar veya amaçlara ilişkin zayıf ve güçlü yanlara ilişkin geniş bir bakış açısı sunmaktadır.
- Norman L. Webb tarafından geliştirilen *Bilgi Derinliği* ve Tony Wagner tarafından geliştirilen *21. Yüzyıl Sınıfları* sınıflama sistemleri, sırasıyla Bölüm 10 ve Bölüm 7'de tanıtılmıştır.
- İş dünyasının ve çalışma yerlerinin değişen doğasına yönelik bilgiler ve 21. yüzyılda program geliştirme alanında çalışanların cevaplamaları gereken hususlar Bölüm 7'de yer almıştır.

Bu anahtar bilgi, öğrencilerin 21. yüzyıl için gerekli üretici vatandaş olabilmek için gerekli becerileri elde etmelerine eğitimcilerin nasıl yardım edebileceklerine yönelik paradigmatik değişimi açıklamaktadır.

- Mesleki öğrenme toplulukları üzerine yeni materyaller Bölüm 13'de görülebilir. Program geliştirme alanında çalışan herkese yararlı olacak iş birlikli öğrenmeye yönelik materyaller eklenmiştir.
- Ekler baştan sona yeni kaynakçalar ile güncellenmiştir ve araştırmalara ulaşmayı sağlayan birçok internet kaynağını içermektedir.
- Bunlara ek olarak, öğrenme ve öğretme yaşantılarını daha da zenginleştirecek “**MyEdLeadershipLab**” öğrenci uyarlaması kitaba eklenmiştir.

Daha önceki baskılarda olduğu gibi, bu kitap Program Geliştirme ve İyileştirme, Öğretim Programı Planlama, Eğitim Programları ve Öğretim gibi ders veya alanlarda öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla tasarlanmıştır. Yerel düzeyde program konusunda çalışanlar, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim programı koordinatörleri, okul müdürleri, müdür yardımcıları, programı uygulayan öğretmenler, bölüm başkanları, ekip öğretim liderleri, zümre başkanları program geliştirme konusundaki pratik bilgiler veren bu kitaptan yararlanacaklardır.

Kitabın ana başlıklara sahip beş kısmı belli bir sıra içinde gerçek okul deneyimleri ve okul sistemlerine yönelik birçok örneği barındırmaktadır. Kitabımız program geliştirmenin kuramsal boyutlarının incelenmesiyle başlamakta; program geliştirme alanında çalışan farklı personele dikkati çekmekte ve kitabın ilk yazarının da yer aldığı birçok program geliştirme modelini açıklamaktadır. Program geliştirme süreci felsefi yönelimlerin ve eğitimde uzak amaçların ifade edilmesiyle başlayan ve programın amaç ve hedeflerinin belirlenmesi, programın ve öğretimin uygulanması ve bunların değerlendirmesiyle devam eden bir süreçtir.

Kitabın bölümleri, her bir bölüme ait bilişsel hedeflere yönelik derinlemesine bilgi sağlamak için tasarlanmıştır. Her bölüm birçok bilgi ve öneriler yanında,

yukarıda bahsedilen hedeflere ulaşmayı kolaylaştıran tartışma soruları ve alıştırmalar barındırmaktadır. Bölümlerin ana özellikleri ek kaynaklar, internet sayfaları, multimedya, sorgulama setleri ve daha ileri düzeyde çalışmalara yönelmeyi sağlayan birçok kitap ve dergileri içermesidir.

Öğrencilerin program geliştirme alanında daha ileri gidebilmelerine yönelik bir ek de kitapta yer almaktadır. Kitaptaki Öğretmen Kılavuzu PowerPoint ve Test-Bankası aracılığıyla ek/tamamlayıcı öğretme kaynaklarına sahiptir. Bu tamamlayıcı kaynaklar Pearson Higher Education internet sitesinde (www.pearsonhighered.com) yer alan Öğretim Elemanı Kaynak Merkezi'nden (Instructor Resource Center) indirilebilir.

Geçmişte olduğu gibi, bu kitapta açık ve okunabilir kuram, araştırma ve uygulama barındıran bir sentez oluşturmaya çalıştık. Ayrıca, okuyucular için etkili ve verimli öğrenmelere neden olacak bir içeriği büyük bir heyecanla araştırdık ve analiz ettik. Bilmekteyiz ki program geliştirme gibi karmaşık bir süreçte öncüler alabilecek daha çok sayıda eğitimciye gereksinim vardır. Program geliştirme sürecinde görev alanlara yardımcı olabilecek ve onları daha da teşvik edecek öğrenme olanakları yaratmayı hedeflemekteyiz.

MyEdLeadershipLab

MyEdLeadershipLab aracılığıyla kuram ve uygulamayı birbirine bağlama konusunda yardımcı olunuz. **MyEdLeadershipLab** ders içeriği video ve gerçek yaşam temelli senaryolara bağlar ve

- **Liderlik Becerilerini Geliştirme Alıştırmaları** okul liderleri adaylarına başarılı olmalarına yönelik anahtar uygulama becerileri geliştirmelerini sağlar
- **Ödevler ve Etkinlikler (Assignments ve Activities)** adayların anahtar kavramları ve beceri gelişimlerini değerlendirmektedir. Öğretim elemanlarına, not vermeyi kolaylaştıran, önerilen cevaplar sağlar.
- **Çoktan Seçmeli Kısa Sınavlar (Multiple-Choice Quizzes)** adaylara gereksinim duydukları sınavlarda başarılı olabilmelerine yönelik olarak hazırlanabilmelerine ve anlayışlarını geliştirmede yardımcı olur.

Daha detaylı bilgi için:

www.MyEdLeadershipLab.com,

email: edleadership@pearson.com, veya Pearson satış temsilcisine danışınız.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazarları, bu ve daha önceki baskılarda yazım ve baskı süreçlerinde yer alan herkese derin minnettarlıklarını ifade ederler. Bu kitabı gözden geçirme yoluyla birlikte çalıştığımız öğretmen, yönetici, öğrenci ve çalışma arkadaşlarımız, program geliştirmenin zorlu sürecine ait düşüncelerimizi şekillendirmemize yardımcı olmuşlardır.

Kitabımızın editörü Meredith Fossel'a, bizleri sürekli teşvik eden ve yardımlarını esirgemeyen proje yöneticimiz Kerry Rubadue'ye özellikle teşekkür ediyoruz. Ayrıca sekizinci baskısının yorumcuları olan Trevecca Üniversitesi'nden Amy Conditt; Tennessee Teknoloji Üniversitesi'nden Robert M. Denn ve Texas A & M Üniversitesi'nden Dawn Parker'a da teşekkür ederiz.

ÇEVİRİ EDITÖRÜ ÖN SÖZÜ

Montaigne “hedefi olmayan gemiye hiçbir rüzgar yardım edemez”, der. Bir eğitim programı içerdiği hedeflerle ve bu hedeflere öğrencileri ulaştırabilecek içerik, eğitim ve sınama durumlarıyla rotası önceden belirlenmiş bir gemi işlevi görür. Bu gemide yer alan çeşitli alanlardan çok sayıda çalışanın, eğitim programlarının oluşturulmasında, geliştirilmesinde ve uygulanmasında; dolayısıyla bir ülkenin eğitim alanında daha ileri gitmesinde öncü rol üstlenmesi beklenir. Bu bakımdan bu çevirinin program geliştirme alanında var olan birçok eserin yanında, teori ve uygulama açısından ülkemizde alanda çalışanların bakış açılarının derinleşmesine fırsat yaratacağını umuyoruz.

Diğer alanlarda olduğu gibi, Eğitim Programları ve Öğretim alanında da, genellikle çevirilerden, ekollerden ya da alana katkıda bulunan akademisyenlerin bakış açılarından kaynaklanan nedenlerden dolayı ülkemizde terim karmaşaları yaşanagelmektedir. Eğitim, öğretim, program, müfredat, eğitim programı, öğretim programı, ders programı vb. kavramların birbirinin yerine kullandığını görüyoruz. Özellikle “Program Geliştirme”nin bilimsel esaslar çerçevesinde ele alınması gereken zahmetli ve sistematik bir süreç olduğunun bilindiği bir çağda, sürekli “müfredat değişiyor/değişti” haberleriyle karşılaşmaktayız. Programlar elbette değişir, ama öncelikle “geliştirilir”! Bu gerçeği göz ardı edersek eğitimi bir bilim alanı olmaktan da çıkarmış kabul edilebiliriz.

Bu bağlamda, bu türden sık “değişim”lerin yaşandığı bir zaman diliminde alana yönelik çalışmalar yapılması gerekliliğini hissettik. Peter F. Oliva tarafından yazılmış olan ve “Program Geliştirme” alanında baş eserlerden olan bu kitabın İngilizce sürümünü yıllarca kullandık. Bu eseri Türkçemize kazandırarak, Program Geliştirme alanında lisans ve özellikle lisansüstü eğitim alan öğrencilerin ve alana ilgi duyan eğitimcilerin de yararlanabilmelerine olanak sağlamak istedik.

Bu çeviri eserin akademiye kazandırılmasında doğrudan ya da dolaylı olarak emeği geçen birçok akademisyen ve çalışan olduğunu belirtmeliyiz. Eğitim Programları ve Öğretim alanında lisans eğitimi almış olmanın onurunu taşıyan bir akademisyen olarak, başta bu onuru bize yaşatan Selahattin Ertürk, Mürüvvet Bilen, Nurettin Fidan, Özcan Demirel, Veysel Sönmez hocalarımız olmak üzere, alana katkıları yadsınamayacak Fatma Varış hocamızı da anmadan geçmemeliyiz. Lisansüstü düzeyde bizleri yetiştiren hocalarımıza ve bu alana katkı yapan tüm diğer üniversitelerimizden hocalarımıza da derin saygılarımızı sunuyoruz.

Öncelikle Oliva ve Gordon’un Program Geliştirme (Developing the Curriculum) adlı eserini çevirmemizde desteklerini tüm süreçte yakından hissettiğimiz Pegem Akademi’ye, eserin tercümesini baştan sona okuyup dönüt veren Doç. Dr. Kasım Kiroğlu’na ve bu eseri uzun zamandır bekleyen tüm eğitimci dost ve arkadaşlarımıza teşekkürlerimizi çeviri ekibi adına ifade etmek isterim.

Bu kitabın çevirisinde katkıda bulunan bölüm çevirmenlerinin güzel bir özelliği var. Tüm ekip hem İngilizce dilini çok iyi bilmekte, hem de Eğitim Programları ve Öğretim alanında bilfiil çalışmaktadır. Böyle bir ekiple aynı projede bir araya gelmek gerçekten büyük onurdu. Bu bakımdan kitabın çevirisi için teklifte bulunduğum ve beni kırmayarak bu ekipte görev alan tüm akademisyen-çevirmen dostlarıma saygıyı borç bilirim. Emeklerine sağlık!

Tüm çeviri ekibi adına, bu çeviri eserin, eğitim ve özellikle Eğitim Programları ve Öğretim alanında çalışanlara katkı sağlamasını diliyoruz.

Çeviri Ekibi Adına

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

ÇEVİRENLER VE ANA BAŞLIKLAR

KISIM I – EĞİTİM PROGRAMI: Kuramsal Boyutlar

Bölüm 1 Program ve Öğretimin Tanımlanması

Prof. Dr. Melek ÇAKMAK – Arş. Gör. Özge Ceren ÇELİK
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, ANKARA

Bölüm 2 Program Geliştirmenin İlkeleri

Prof. Dr. İsa KORKMAZ
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, KONYA

KISIM II – PROGRAM GELİŞTİRME: Okul Personelinin Rolü

Bölüm 3 Program Planlaması: Çok Basamaklı, Çok Sektörlü Bir Süreç

Dr. Öğr. Ü. Tuba GÖKMENOĞLU, Lefke Avrupa Üniversitesi
Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi, Lefkoşa, KKTC

Bölüm 4 Eğitim Programını Planlama: İnsan Boyutu

Arş. Gör. Dr. Suna ÇÖĞMEN
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, DENİZLİ

KISIM III – PROGRAM GELİŞTİRME: Sürecin Öğeleri

Bölüm 5 Program Geliştirme Modelleri

Doç. Dr. Ruken AKAR VURAL
Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, AYDIN

Bölüm 6 Eğitim Felsefesi ve Hedefler

Prof. Dr. Ali Osman ENGİN
Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, ERZURUM

Bölüm 7 Veriye Dayalı Karar Verme

Dr. Öğr. Ü. Semra TİCAN BAŞARAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, MUĞLA

Bölüm 8 Eğitim Programı Amaçları, Hedefleri ve Ürünleri

Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU – Doç. Dr. Ruken AKAR VURAL
Adnan Menderes Üniversitesi, AYDIN

Bölüm 9 Eğitim Programının Organizasyonu ve Uygulanması

*Doç. Dr. Feyza DOYRAN, İstanbul Kültür Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, İSTANBUL*

Bölüm 10 Öğretim Amaç ve Hedefleri

*Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU (Çeviri Editörü)
Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, AYDIN*

Bölüm 11 Öğretim Stratejilerinin Seçimi ve Uygulanması

*Dr. Öğr. Ü. Gülçin TAN ŞİŞMAN
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ANKARA*

Bölüm 12 Öğretimi Değerlendirme

*Dr. Öğr. Ü. Yeliz TEMLİ-DURMUŞ
Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, UŞAK*

Bölüm 13 Programın Değerlendirilmesi

*Doç. Dr. Hanife AKAR
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ANKARA*

**KISIM IV – PROGRAM GELİŞTİRME: Eğitim Programları ve
Öğretimde Teknoloji**

Bölüm 14 Sayısal (Dijital) Program

*Doç. Dr. Taner ALTUN
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, TRABZON*

KISIM V – PROGRAM GELİŞTİRME: Program Geliştirmede Sorunlar

Bölüm 15 Program Geliştirme: Güncel Eğitim Programı Konuları

*Doç. Dr. Dilara DEMİRBULAK
Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İSTANBUL*

İÇİNDEKİLER

KISIM I – EĞİTİM PROGRAMI: Kuramsal Boyutlar	1
Bölüm 1 Program ve Öğretimin Tanımlanması	3
Programa İlişkin Kavramlar	3
Program ile Öğretim Arasındaki İlişkiler	11
Bir Bilim Dalı Olarak Program	14
Program Uzmanları	19
Özet	22
Tartışma Soruları	22
Alıştırmalar	22
İnternet Sitesi	23
Sonnotlar	23
Bölüm 2 Program Geliştirmenin İlkeleri	25
Terimleri Sınıflama	25
Farklı Program Geliştirmeciler	27
Eğitim Programı İlkelerinin Kaynakları	29
Program Geliştirmede On Önerme	32
Özet	46
Tartışma Soruları	46
Alıştırmalar	47
İnternet Sitesi	47
Sonnotlar	47
KISIM II – PROGRAM GELİŞTİRME: Okul Personelinin Rolü	49
Bölüm 3 Program Planlaması: Çok Basamaklı, Çok Sektörlü Bir Süreç	51
Program Kararlarının Örneklenmesi	51
Planlama Basamakları	55
Planlama Sektörleri	56
Çeşitli Düzeylerde Program Çabaları	58
Eyalet Ötesi Sektörler	78
Özet	89
Tartışma Soruları	89
Alıştırmalar	89
Kuruluşlar	90
İnternet Siteleri	90
Sonnotlar	91

Bölüm 4 Eğitim Programını Planlama: İnsan Boyutu	95
Benzersiz Bir Harman Olarak Okul	95
Oyuncu Seçimi	99
Program Lideri ve Grup Süreci.....	112
Özet	139
Tartışma Soruları	140
Alıştırmalar.....	140
İnternet Siteleri	140
Sonnotlar	140

KISIM III – PROGRAM GELİŞTİRME: Sürecin Öğeleri..... 145

Bölüm 5 Program Geliştirme Modelleri.....	147
Model Seçimi	147
Program Geliştirme Modelleri	150
Özet	163
Tartışma Soruları	164
Alıştırmalar.....	164
İnternet Siteleri	164
Sonnotlar	164

Bölüm 6 Eğitim Felsefesi ve Hedefler ..	167
Önerilen Modelin Kullanımı.....	167
Eğitimin Amaçları	169
Eğitim Felsefeleri	182
Bir Felsefenin Açıkça İfade Edilmesi	198
Eğitim Felsefesi Örnekleri	201
Özet	204
Tartışma Soruları	205
Alıştırmalar.....	205
İnternet Siteleri	205
Multimedya.....	205
Sonnotlar	206

Bölüm 7 Veriye Dayalı Karar Verme	211
Sürekli Değişen Dünyamız	211
İhtiyaç Kategorileri	214
Bir Sınıflandırma Şeması	215
Öğrencilerin İhtiyaçları: Düzeyler.....	216

Öğrencilerin İhtiyaçları: Türler	219
Toplumun İhtiyaçları: Düzeyler	221
Toplumun İhtiyaçları: Türler	227
Konudan Elde Edilen İhtiyaçlar	231
İhtiyaç Analizinin Yapılması/Yürütülmesi.....	234
İhtiyaç Analizi Sürecindeki Adımlar	237
Özet	239
Tartıma Soruları	239
Alıştırmalar.....	239
İnternet Sitesi.....	240
Sonnotlar.....	240
 Bölüm 8 Eğitim Programı Amaçları, Hedefleri ve Ürünleri	243
Çıktılarının Hiyerarşisi	243
Amaçların ve Hedeflerin Tanımlanması.....	247
Eğitim Programı Amaç ve Hedeflerinin Odak Noktası	249
Eyalet Eğitim Programı Amaçları.....	251
Okul Bölgesi Eğitim Programı Amaçları.....	253
Okul Eğitim Programları ve Hedefleri.....	254
Eğitim Programı Amaç İfadelerinin Yapılandırılması	255
Eğitim Programı Hedef İfadelerinin Oluşturulması.....	256
Amaç ve Hedeflerin Öncelik Sırasını Belirleme ve Doğrulama	258
Somut Ürünler/Öğrenme Çıktıları	260
Eğitim Programı Rehberleri, Öğretim Programı ve Ders Programı ...	262
Kaynak Birimi	268
Eğitim Programı Materyal Kaynakları	274
Özet	275
Tartışma Soruları	276
Alıştırmalar.....	276
İnternet Siteleri	277
Multimedya.....	277
Sonnotlar.....	277

Bölüm 9 Eğitim Programının Organizasyonu ve Uygulanması	279
Gerekli Kararlar	279
K-12 Sistemleri, Yapıları, Programları ve Uygulamaları	282
İlkokul	283
Erinlik Dönemindeki Çocuklar İçin Okullar	293
Ortaokullar	300
Liseler	304
Eşzamanlı Programlar ve Uygulamalar	321
Reform Çağrısı	328
Özet	336
Tartışma Soruları	337
Alıştırmalar	337
ASCD Smartbrief	337
Gazeteler/Dergiler/Raporlar	337
İnternet Siteleri	337
Multimedya	338
Sonnotlar	338
 Bölüm 10 Öğretim Amaç ve Hedefleri	 345
Öğretim İçin Planlama	345
Tanımlanmış Öğretim Amaçları ve Hedefleri	348
Davranışsal Hedeflerin Kullanımı	350
Öğretim Amaçlarını ve Hedeflerini Hazırlama Rehberi	353
Sınıflandırma Sistemleri	359
Yazma İçin Kurallar	365
Öğretim Amaç ve Hedeflerinin Önceliğine Karar Verme ve Geçerliliğini Doğrulama	370
Özet	371
Tartışma Soruları	371
Alıştırmalar	372
İnternet Sitesi	372
Multimedya	372
Sonnotlar	372

Bölüm 11 Öğretim Stratejilerinin Seçimi ve Uygulanması	375
Öğretim Stratejileri Hakkında Karar Verme	375
Stratejilerin Kaynakları.....	378
Öğretim Stilleri.....	384
Öğrenme Stilleri	385
Öğretim Modelleri.....	388
Öğretim Becerileri.....	392
Öğretmenlik (Öğretme): Sanat mı, Bilim mi?	395
Öğretimin Düzenlenmesi	395
Öğretimin Uygulanması.....	403
Bireyselleştirilmiş Öğretime Karşı Grupla Öğretim.....	404
Özet	408
Tartışma Soruları.....	409
Alıştırmalar.....	409
İnternet Siteleri.....	410
Multimedya.....	410
Dijital Ses Dosyası.....	410
Sonnotlar.....	410
 Bölüm 12 Öğretimi Değerlendirme	415
Öğretimi Değerlendirme	415
Değerlendirme Çağı.....	418
Değerlendirmeyi Planlama Aşamaları.....	420
Norm–Temelli ve Kriter Temelli Ölçme.....	423
Üç Alanda Değerlendirme	426
Performans–Temelli Değerlendirme	432
Sınıf Dışı Değerlendirme Biçimleri.....	436
Özet	444
Tartışma Soruları.....	445
Alıştırmalar.....	445
Eylem Aracı.....	445
Mesleki Araştırma Seti.....	445
İnternet Siteleri.....	446
Multimedya.....	446
Sonnotlar.....	446

Bölüm 13 Programın Değerlendirilmesi.....	451
Program Değerlendirmenin Amaçları ve Sorunları	451
Değerlendirmeyi Sınırlandırmak.....	456
Değerlendirme Modelleri	457
Program Geliştirmenin Sekiz Kavram	460
Kapsamlı Model	483
Değerlendirme Türleriyle Birlikte Eğitim Programı Modeli.....	490
Değerlendirme Standartları/Ölçütleri	493
Özet	494
Tartışma Soruları	496
Alıştırmalar.....	496
İnternet Siteleri	496
Multimedya.....	497
Sonnotlar.....	497
 KISIM IV – PROGRAM GELİŞTİRME: Eğitim Programları ve Öğretimde	
Teknoloji	501
Bölüm 14 Dijital Öğretim Programı	503
Yeni Fırsatlar.....	503
Değişen Dünya	505
Mevcut Trendler (Eğilimler)	508
Bilgisayar Destekli Ölçme ve Değerlendirmeler	514
Bir Başka Forum	515
Dijital Vatandaşlık.....	516
Özet	519
Tartışma Soruları	520
Alıştırmalar.....	520
İnternet Siteleri	520
Çevrim İçi Kaynaklar	520
Sonnotlar.....	520

KISIM V – PROGRAM GELİŞTİRME: Program Geliştirmede Sorunlar.....	523
Bölüm 15 Program Geliştirme: Güncel Eğitim Programı Konuları.....	525
Güncel Eğitim Programı Konuları.....	525
Eğitim Programı Reformu İçin Gerekli Gelişmeler	599
Özet	603
Tartışma Soruları.....	604
Alıştırmalar.....	604
Sonnotlar.....	605
 EKLER.....	 619
İLERİ ARAŞTIRMALAR İÇİN KAYNAKLAR	619
EĞİTİM PROGRAMLARIYLA İLGİLİ DERGİLER.....	619
EĞİTİM KAYNAKLARI BİLGİ MERKEZİ (Education	
Resources Information Center - ERIC).....	619
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ.....	619
YEREL EĞİTİM LABORATUVARLARI	619
ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME MERKEZLERİ	620
İNTERNET KAYNAKLARI	621
ÇEVİRİM İÇİ KAYNAKLAR.....	624
 BİBLİYOGRAFYA.....	 625
 KONU DİZİNİ.....	 678

KISIM I

Eğitim Programı

Kuramsal Boyutlar

Bölüm 1 Program ve Öğretimin Tanımlanması

Bölüm 2 Program Geliştirmenin İlkeleri

BÖLÜM 1

Program ve Öğretimin Tanımlanması

Bu bölümü çalıştıktan sonra:

1. Programın alternatif tanımlarını yapabilecek,
2. Program ve öğretimi ayırt edebilecek,
3. Hangi açılardan programın bir disiplin olarak düşünülebileceğini açıklayabilecek,
4. Program ve öğretim arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir modeli seçebilecek ve tanımlayabileceksiniz.

MyEdLeadershipLab

Bölüme ait kavramları daha iyi anlayabilmek için bu kitabın bulunduğu **MyEdLeadershipLab** web sitesini ziyaret ediniz. Liderlik Becerilerini Geliştirme (Building Leadership Skills) etkinliklerinde olduğu gibi, video ve örnek olaya dayalı çalışmalar/etkinlikler aracılığıyla ve ‘Sertifika İçin Alıştırma’ (Practice for Certification) kısa sınavları aracılığıyla becerilerinizi geliştirme fırsatı bulacaksınız.

PROGRAMA İLİŞKİN KAVRAMLAR

M.Ö. birinci yüzyılda, Gaius Julius Caesar (Sezar) ve arkadaşlarının, Roma’daki atlı arabaların üzerinde yarıştığı oval patikanın, daha sonraları, yirmi birinci yüzyıl eğitimcileri tarafından hemen hemen her gün kullanılan bir kelimeyi miras bırakacakları konusunda hiçbir fikirleri yoktu. Patika – *program*– günümüz okullarının temel uğraşlarından/kaygılarından biri haline gelmiştir ve anlam bakımından somut bir koşu yolundan soyut bir kavrama doğru farklılaşmıştır.

Profesyonel eğitim dünyasında, *program* kelimesi anlaşılması zor olan ve yalnızca belli bir grup tarafından anlaşılan bir kavramı çağrıştırmaktadır. Bu şairane ve tarafsız kelime gizemli bir havaya sahiptir. Buna karşın, profesyonel eğitim dünyasının *yönetim, öğre-*

tim ve *denetim* gibi diğer boyutları güçlüdür, etki odaklı kelimelerdir. Yönetim bir yönetme *eylemi*; öğretim bir öğretme eylemi ve denetim bir denetleme eylemidir. Ancak *program* hangi açıdan bir eylem olarak görülebilir? Yöneticiler yönetir, öğreticiler öğretir ve deneticiler denetler; ancak hiçbir okul personeli *programlamaz* ve *programcı* teriminin kullanıldığına şahitlik etmemize rağmen,¹ programlama yapan bir programcı nadiren bulunabilir.

Programa ilişkin bir tanım arayışı, eğitimcileri epeyce uğraştırmıştır. 1976'da, Dwayne Huebner, program teriminin olması gereken kesinlikten yoksun olduğunu bildirmiştir. Dwayne Huebner, *program* terimine belirsizlik ve kesinlikten yoksunluk atfetmiştir. 1988'de, Madeleine R. Grumet programı bir "mutlak karmaşa alanı" olarak etiketlemiştir. Yüzyılın sonunda, Arthur W. Foshay, programın kesin olarak tanımlanması zor anlamlar içerdiğini ifade etmiştir.

Aslında program kavramını kör insanların fil tanımlamalarına benzetmek mümkündür. Görme engelli bazı insanlar için fil, kalın derili bir hayvanın hortumundan; bazıları için kalın bacaklarından; bazıları için soyu tükenmiş uçan bir sürüngen gibi çırpınan kulaklarından; bazıları için filin büyük ve pürüzlü kısımlarından ve bazıları için ise ipe benzeyen kuyruğundan ibarettir. Herbert K. Kliebard "Amerika'daki eğitim programlarını gerçekte rekabetçi doktrinlerin ve uygulamaların bir bileşimi olarak" gözlemlemiştir.²

Şiddetle yadsınmasına rağmen, hiç kimse bir program –program olarak adlandırılan gerçek, bütün, somut ve gözle görülebilir bir varlık– görmemiştir. Konu ile ilgilenen bir gözlemci, program olarak adlandırılmış, yazılı bir plan görmüş olabilir. Gözlemci, bir şekilde, muhtemelen kulaktan dolma bilgilerine dayalı olarak, öğretmenlerin öğrencilere bir şeyler öğrettiği her okulda bir program olduğunu bilir. Yazılı bir plan, gözlemciye program adı verilen belirli bir 'şeyin' varlığına ilişkin daha fazla ipucu sağlar. Ancak gözlemci öğretim yapan bir okulun çatısını kaldırarak karşılaştığı kesiti incelese bile, program gözle görülemez. Gözlemcinin doğrudan algıladığı, *öğretim* olarak adlandırdığımız öğretmen–öğrenci etkileşiminin çok sayıda örneği olacaktır.

Program adı verilen anlaşılması güç kavrama ilişkin kanıt elde etme çabası, Koca Ayak, Bear (Ayı) Gölü Canavarı, Florida Everglades Skunk Maymunu, Champlain Gölü Canavarı, Yeti Canavarı, Almasty Vahşi Adamı, South Bay Bessie Canavarı, İskoçya Loch Ness Canavarı veya İsveç'te bulunan Büyük Göl Canavarının bıraktığı izleri bulmaktan farklı olmayacaktır. Koca Ayak, Yeti ve Almasty çamurda ve karda iz bırakmıştır; Champ, Bessie ve Nessie ise yaşadıkları göllerde su yüzünde dalgalar oluşturmuştur; ancak bu meşhur yaratıkların tartışmasız fotoğraflarını çekme konusunda tartışmasız hiç kimse başarılı olamamıştır.

Benzer biçimde, hiç kimse bir programı fotoğraflayamamıştır. Shutterbugs, bunun yerine, öğrencileri, öğretmenleri ve diğer okul personelini fotoğraflamıştır. Belki, biri bir okulun tüm sınıf, koridor, ofis ve yardımcı odalarındaki her davranış örneğini videoya alsaydı ve sonra bu kayıtları askeri liderlerin hava keşfi fotoğraflarını analiz ettiği gibi etraflıca inceleyseydi, program anlaşılabilir.

Sertifikalandırma ve Program

Eyalet sertifikalandırma kanunu, programı tanımlama probleminin daha karmaşık bir hal almasına yol açmaktadır, çünkü program alanında sertifika alabilen uzman yoktur ya da varsa bile sayısı oldukça azdır. Eğitim alanındaki tüm uzmanlar program adı verilen derslerden birini almak zorundadır, ancak program adı verilen sertifikalandırılabilir bir alan bulunmamaktadır. Uzmanlar, yönetimde, rehberlikte, okul psikolojisinde, ilköğretimde ve pek çok öğretim alanında sertifikalandırılmaktadır. Ancak ya başlı başına *program* alanında sertifikalandırma? Program alanındaki dersler, yönetim ve denetim gibi belirli alanlarda uzmanlaşmak için zorunlu kılınmış olsa da, bu bir kural değildir.

Bununla beraber, program çalışanlarının, danışmanlarının, koordinatörlerinin ve hatta program profesörlerinin sayısı belirlenebilir. Çoğu bir ya da daha fazla alanda eyalet sertifikasına sahip olan bu uzmanlar, *program* adı verilen bir alanda kabul görmüş olduklarını gösteren bir sertifikayı diğer alanlarda alınan sertifikalar gibi duvarlarına asamazlar.

Program adı verilen onaylanabilir bir uzmanlık alanı olmamasına rağmen, kelimenin kendisi çok sayıda işleme maruz kalabildiği için somut bir madde gibi görülmektedir. Program ya da çoğul olarak programlar (curricula ya da curriculums; Latince kullananın tercihi bağli olarak) yapılır, planlanır, tasarlanır ve oluşturulur. Geliştirilir, yenilenir ve değerlendirilir. Program, fotografik film ve kaslar gibi (tekrar yoluyla) geliştirilir. Aynı zamanda düzenlenir, yapılandırılır, yeniden yapılandırılır ve nazlı bir çocuk gibi iyileştirilir. Bir diğer uzman olarak program planlamacısı, programı dikkat çekici bir marifetle hazırlayabilir, şekillendirebilir ve uygun hale getirebilir.

Programa İlişkin Yorumlar

Sınırları belli olmayan yapısı nedeniyle *program* sözcüğü ile ilgili uzun yıllar boyunca çok sayıda yorum yapılmıştır. İnsanlar, felsefi inançlarına dayalı olarak programa ilişkin farklı yorumlarda bulunmuştur. Bu yorumlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Program, okulda öğretilenlerdir.
- Program, bir dizi konudur.
- Program, içeriktir.
- Program, çalışma programıdır.
- Program, bir dizi materyaldir.
- Program, bir dizi derstir.
- Program, bir grup performans hedefidir.
- Program, çalışma alanıdır.
- Program, ders dışı etkinlikler, rehberlik ve kişiler arası ilişkiler de dahil olmak üzere okulda meydana gelen her şeydir.
- Program, okulun yönlendirdiği okul içi ve dışında öğretilen her şeydir.
- Program, okul personeline planlanan her şeydir.
- Program, okulda öğrencilerin edindikleri bir dizi deneyimdir.
- Program, bireysel olarak öğrencilerin okullaşma sonucu tecrübe ettiği şeylerdir.

Yukarıda sunulan tanımlarda da görüldüğü gibi, program dar (öğretilen dersler) ya da geniş bir anlamda (okulun yönlendirdiği okul içi ve dışında öğrencilerin edindiği deneyimler) ele alınabilir. Program ile ilgili farklı düşüncelerden okulların yapacağı çıkarımlar önemli ölçüde değişiklik gösterebilir. Örneğin, programın bir dizi konu olarak tanımlanmasını kabul eden bir okul, kendini öğrencilerin okul içindeki ve dışındaki deneyimlerinden sorumlu tutan bir okula oranla çok daha basit bir görev üstlenmiştir.

Eğitim uzmanlarının programa ilişkin tanımlarında çeşitli farklılıklar olduğu görülmektedir. Yirminci ve yirmi birinci yüzyılın başlarında, yazarların programı nasıl kavramsallaştırdığına bakalım. Program alanında ilk yazarlardan biri olan Franklin Bobbitt, programı şu şekilde ele almıştır:

... çocukların ve gençlerin yetişkinlik dönemini oluşturan işleri başarıyla gerçekleştirmek ve her açıdan yetişkin kişiler olmaları için gereken becerileri geliştirmeleri yoluyla, yapmaları ve tecrübe etmeleri gereken bir dizi şey.³

Hollis L. Caswell ve Doak S. Campbell programı bir dizi ders olarak değil, “çocukların öğretmenlerin rehberliğinde edindikleri tüm deneyimler” olarak tanımlamıştır.⁴ Ralph W. Tyler yazılarında “eğitim kurumlarının öğrencilerde gerçekleştirmeyi hedeflediği davranış değişikliklerini yansıtan” “eğitim hedefleri” üzerinde durmuştur.⁵ Hilda Taba program geliştirmeye ilişkin öğrenme fırsatları sunmanın kriterlerini tartışırken şunları söylemiştir: “Program, öğrenme için bir

plandır.”⁶ Taba programın öğelerini listeleterek programı tanımlamıştır. Taba her programın, hedefler ve amaçlar ile öğrenme ve öğretim yöntemlerini biçimlendiren farklı içerik belirleme ve düzenleme yaklaşımları gibi küresel anlamda ortak öğeleri içerdiğini, programda hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını belirleme amacı taşıyan bir değerlendirme yöntemi ile sonlandığını belirtmiştir.⁷

Konu alanını (içerik), çıktıların belirlenmesini (nihai hedefler), içeriğin düzenlenmesini ve öğrenciler içerik ile karşılaştıklarında sahip olmaları gereken giriş becerilerinin ön değerlendirmesini birlikte ele alan Robert M. Gagné tarafından, programı tanımlamaya yönelik farklı bir bakış açısı ortaya konmuştur.⁸ Mauritz Johnson, Jr., programı “yapılandırılmış bir dizi amaçlanan öğrenme çıktısı” şeklinde tanımladığında temel olarak Gagné’nin bu görüşüne katılmıştır.⁹ Johnson ise programı “program geliştirme sisteminin çıktısı ve öğretim sisteminin girdisi” olarak tanımlamıştır.¹⁰

Albert I. Oliver programı eğitim programı ile eşit görmüştür ve programı dört temel öğeye ayırmıştır: “(1) Çalışmaların programı, (2) deneyimlerin programı, (3) hizmetlerin programı ve (4) örtük program.”¹¹ Çalışmaların, deneyimlerin ve hizmetlerin programı son derece açıktır. Bu öğelere, Oliver okul tarafından desteklenen değerleri, farklı öğretmenlerin aynı konu alanına verdikleri önem farklılıklarını, öğretmenlerin duyduğu hevesi ve okulun fiziksel ve sosyal iklimini kapsayan bir örtük program kavramı eklemiştir.

J. Galen Saylor, William M. Alexander ve Arthur J. Lewis ise programla ilgili şu tanımları önermiştir: “Biz programı eğitilecek kişilere bir dizi öğrenme fırsatı sağlanmasına yönelik bir plan olarak tanımlamaktayız.”¹²

Yıllar geçtikçe okul programına yönelik bazı görüşlerin genişlediğini göreceksiniz. Programın ayrıştırılmaması hakkında yazan Geneva Gay, daha geniş çaplı bir program tanımı ortaya atmıştır:

Eşit biçimde başarıya ulaşmak zorundaysak, programa ilişkin düşüncelerimizi sadece ders içeriğini değil, okul kültürünün tamamını kapsayacak biçimde genişletmemiz gerekmektedir.¹³

”Program” kelimesinin sadece çalışma alanı anlamına geldiği görüşünden bahseden D. Jean Clandinin ve F. Michael Connelly, programın, programı yapan kişiler olarak öğretmenler tarafından yönlendirilen ”bir yaşam alanı”ndan daha farklı olmadığı görüşündedirler.¹⁴

Ronald C. Doll, bir okul programını şu şekilde tanımlamıştır:

... okul himayesinde öğrencilerin bilgi ve anlayış edindiği, becerilerini geliştirdiği, tutumlarını takdirlerini ve değerlerini değiştirdiği formel ve informal içerik ve süreçtir.¹⁵